

WAAROM GELIJKHEID BETER IS VOOR IEDEREEN

Richard Wilkinson
en Kate Pickett

nummer 53 – april 2011
www.mo.be

nummer 53 – april 2011 – www.mo.be/papers
[Waarom gelijkheid beter is voor iedereen]

MO* papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. MO* papers worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO* papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Richard Wilkinson heeft veel publicaties op zijn naam staan over de sociale determinanten van gezondheid. Hij is professor emeritus van de universiteit van Nottingham en buitengewoon hoogleraar aan het *University College* in Londen.

Kate Pickett is epidemiologe en verbonden aan de universiteit van York.

Emiel Vervliet vertaalde en vatte de tekst samen. Hij is hoofdredacteur van de MO* papers en gastdocent aan de Sociale Hogeschool van Heverlee.

Redactieraad MO* papers: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Ann Cassiman (Departement Sociale en Culturele Antropologie, KU Leuven), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO*), Brigitte Herremans (Broederlijk Delen), Nathalie Holvoet (Instituut voor Ontwikkelingsbeleid Universiteit Antwerpen), Huib Huyse (HIVA KULeuven), Gijs Justaert (Wereldsolidariteit), Hans Vandewater (VLIR-UOS), Didier Verbruggen (IPIS), Françoise Vermeersch (ABVV), Emiel Vervliet (hoofdredacteur MO* papers), Koen Vlassenroot (UGent).

Informatie: mopaper@mo.be of MO* paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel

Suggesties: emiel.vervliet@mo.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het maandblad MO* en van de mondiale nieuwssite www.MO.be (i.s.m. het nieuwsagentschap IPS-Vlaanderen).

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

[inleiding]

In 2009 publiceerden Richard Wilkinson en Kate Pickett een veelbesproken boek: *The Spirit Level – Why More Equal Societies Almost Always Do Better* (Penguin Books). Daarin betogen ze met een reeks zeer begrijpelijke grafieken dat landen (en voor de Verenigde Staten de afzonderlijke staten) met minder inkomensongelijkheid het op sociaal gebied bijna altijd beter doen dan landen met meer ongelijkheid. De gemiddelde levensverwachting stijgt maar tot een bepaald gemiddeld inkomen (rond de 10.000 dollar per jaar per inwoner, een niveau dat de rijke landen al lang overstegen hebben) en hangt daarboven vooral af van het type samenleving. In landen met minder inkomensongelijkheid hebben de inwoners minder te kampen met lichamelijke en geestelijke gezondheidsproblemen, ze gebruiken minder drugs, ze hebben meer vertrouwen in andere mensen, ze zijn beter geschoold en ze sluiten minder mensen op in de gevangenis.

Deze paper is een samenvatting van de drie eerste hoofdstukken van het boek van Wilkinson en Pickett. De grafieken uit deze paper en vele andere kunnen gedownload worden via <http://www.equalitytrust.org.uk/ressources/slides> of gewoon via google zoeken op *The Spirit Level – The Equality Trust*. De Equality Trust heeft zijn secretariaat in Londen en wil bekendheid geven aan de negatieve gevolgen van inkomensongelijkheid en publieke steun mobiliseren voor maatregelen die de ongelijkheid verminderen.

HET EINDE VAN EEN TIJDPERK

“Het is een merkwaardige paradox dat we, ondanks onze hoge welvaart en technisch kunnen, angstig zijn en vatbaar voor depressies, bezorgd over het oordeel van anderen over onszelf en onzeker over onze vriendschappen, gebiologeerd door consumptie en weinig of geen gemeenschapsleven hebben. Omdat we het ontspannen sociaal contact en de emotionele voldoening missen, zoeken we troost in te veel eten, obsessief winkelen en geld uitgeven, of we vallen ten prooi aan overmatig alcoholgebruik, psychoactieve middelen of illegale drugs. Waarom is er zoveel mentaal en emotioneel leed, hoewel we een niveau van welvaart en comfort bereikt hebben dat nooit in de geschiedenis voorkwam?”

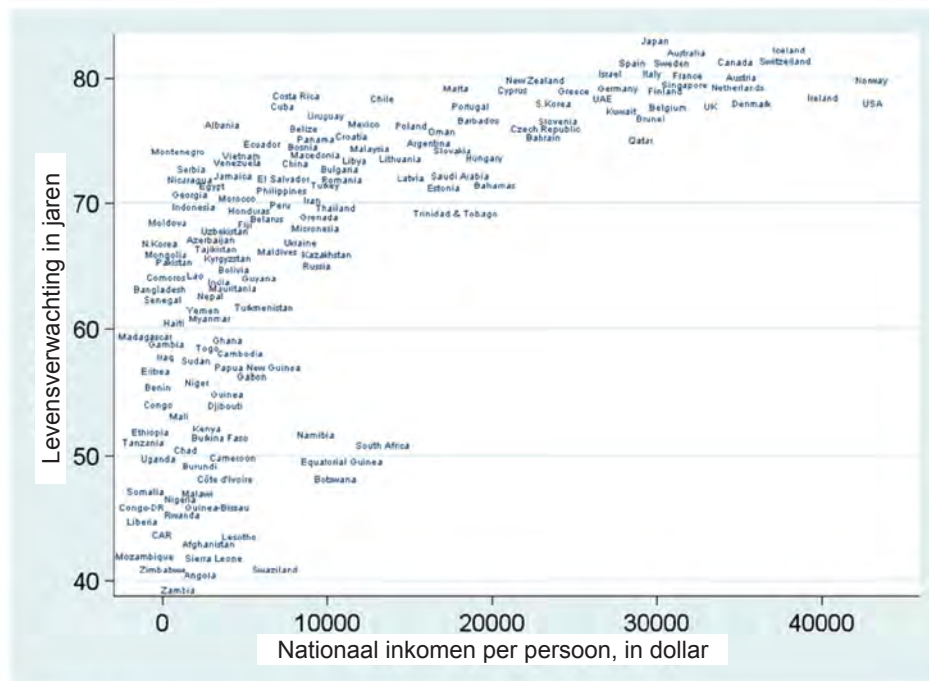
Het contrast tussen materieel succes en sociale mislukking, dat we vaststellen in veel rijke landen, is een belangrijke waarschuwing. Het doet veronderstellen dat we om de levenskwaliteit te verbeteren onze aandacht moeten verleggen van materiële welvaart en economische groei naar wegen om het psychologische en sociale welbevinden te verhogen. Maar als het woord ‘psychologisch’ valt, denken mensen gewoonlijk aan individuele remedies en oplossingen. Denken over beleid is dan ver weg. Wij menen dat de kwaliteit van de sociale relaties wordt bepaald door de materiële omstandigheden waarin mensen leven. De hoogte van de inkomensongelijkheid in de samenleving heeft een groot effect op onze verhoudingen tot andere mensen. In plaats van de schuld te leggen bij de ouders, de religie, de waarden, de opvoeding of het strafsysteem, geloven wij dat het verminderen van de inkomensongelijkheid de beste beleidsmaatregel is om het psychologisch welbehagen te verhogen.

Nog vóór de financiële crisis van 2008 spraken Britse politici over de *broken society* als ze de aandacht wilden vestigen op de vele vormen van antisociaal gedrag. De financiële crisis heeft de aandacht verlegd naar de *broken economy*, met de rijken en de banken als grote schuldigen. De waarheid is dat zowel de gebroken samenleving als de gebroken economie het gevolg zijn van de toenemende inkomensongelijkheid.

DE STIJGING VAN ONZE LEVENSVERWACHTING HANGT NIET MEER AF VAN GROEI

Uit Figuur 1 blijkt dat meer economische groei en hogere inkomens niet meer volstaan om de levenskwaliteit te verhogen. Zij toont de evolutie van de levensverwachting in verhouding tot het inkomen per inwoner in een land. De levensverwachting stijgt met het gemiddelde inkomen. Vergelijk bijvoorbeeld Zambia (helemaal onderaan links), met een gemiddelde levensverwachting van 44,5 jaar en een gemiddeld bruto binnenlands product per inwoner van 1.360 dollar in 2007, met Chili (bovenaan en al wat meer naar het midden), met een levensverwachting van 78,5 jaar en 13.880 dollar per jaar. Maar wanneer een land in de hogere regionen van de middeninkomenslanden komt, verdwijnt het evenredig verband tussen niveau van economische ontwikkeling en levensverwachting. Vergelijk hiervoor Chili met Denemarken, rechts bovenaan in de grafiek. Denemarken heeft een bruto binnenlands product per inwoner van 36.130 dollar, bijna drie keer dat van Chili, maar een levensverwachting van 78,8 jaar, gelijk aan die van Chili.

Figuur 1: Inkomen per inwoner en levensverwachting: rijke en arme landen

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

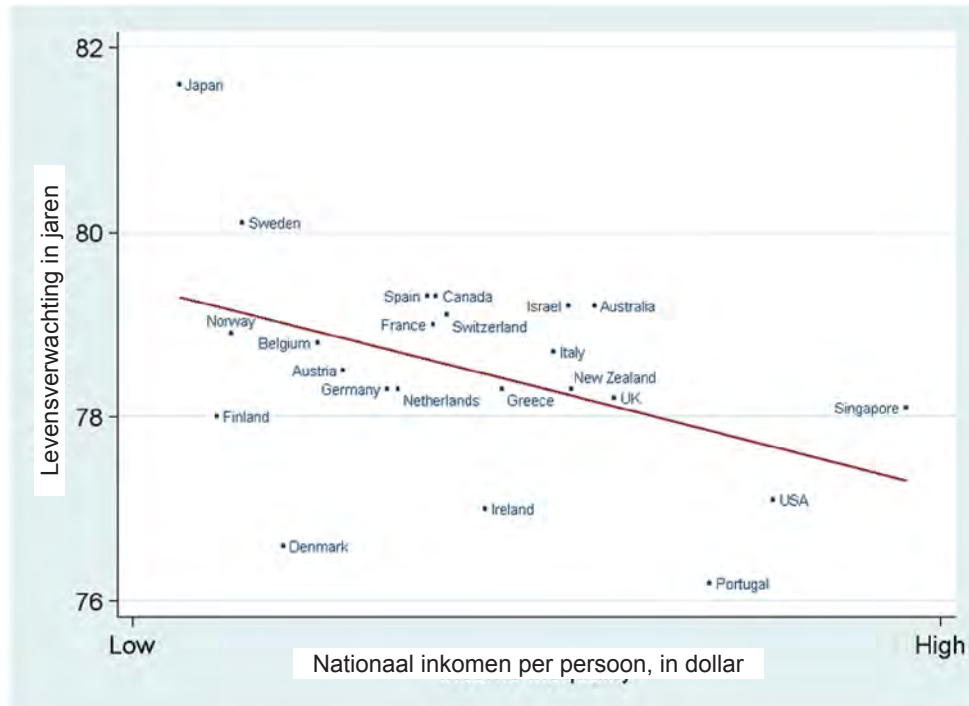
www.equalitytrust.org.uk

De reden waarom de curve in de grafiek eerst stijgt en dan bijna horizontaal doorloopt, is niet omdat we de grens van de stijging van de levensverwachting hebben bereikt. Ook in de rijkste landen blijft de levensverwachting voort stijgen. Elke tien jaar neemt de levensverwachting met twee tot drie jaar toe. Maar die stijging is niet langer het gevolg van een stijging van het bruto binnenlands product. Ze doet zich voor in alle

rijke landen en los van de economische groei en de hoogte van het gemiddeld inkomen, zodat rijke landen als de Verenigde Staten of Noorwegen het niet beter doen dan Griekenland of Nieuw-Zeeland, die maar half zo rijk zijn.

Bovendien zijn verschillen in gemiddelde levensverwachting tussen rijke landen verbonden met de mate van inkomensongelijkheid. De levensverwachting is hoger in minder ongelijke rijke landen.

Figuur 1: Inkomen per inwoner en levensverwachting: rijke en arme landen

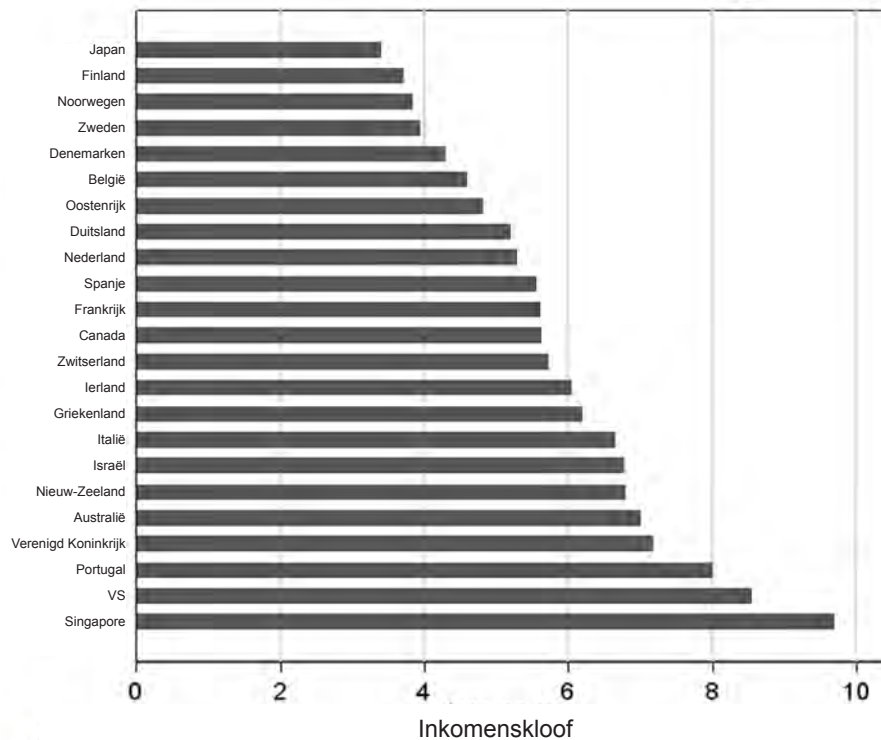
Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

VERSCHILLEN IN INKOMENSVERDELING TUSSEN DE RIJKE LANDEN

Er zijn verschillende technieken om de graad van inkomensongelijkheid in een land te beschrijven. Dikwijls gebruiken we daarvoor de Gini-index. Dat is een getal tussen 0 en 100. Bij 0 is er een volledig gelijke inkomensverdeling, bij 100 is er volledige ongelijkheid (één gezin bezit het volledige nationale inkomen). De Gini-index verschilt aanzienlijk binnen de categorie van rijke landen: voor de Scandinavische landen en Japan ligt de index rond 25, België komt met 33 nog goed weg en is vergelijkbaar met Canada en Frankrijk, waarden boven de 40 vinden we in de Verenigde Staten en Singapore.

Een andere mogelijkheid om de graad van inkomensongelijkheid aan te geven, is het berekenen van de zogenaamde 80/20-verhouding. Daarbij gaan we na hoeveel rijker de 20 procent hoogste inkomens zijn in vergelijking met de 20 procent laagste. Japan en de Scandinavische landen komen ook uit deze test als de minst ongelijke landen naar voren, de VS en Singapore blijken opnieuw de meest ongelijke landen te zijn.

Figuur 3: Hoeveel rijker zijn de rijkste 20% dan de armste 20%?

Bron/ United Nations Development Program

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

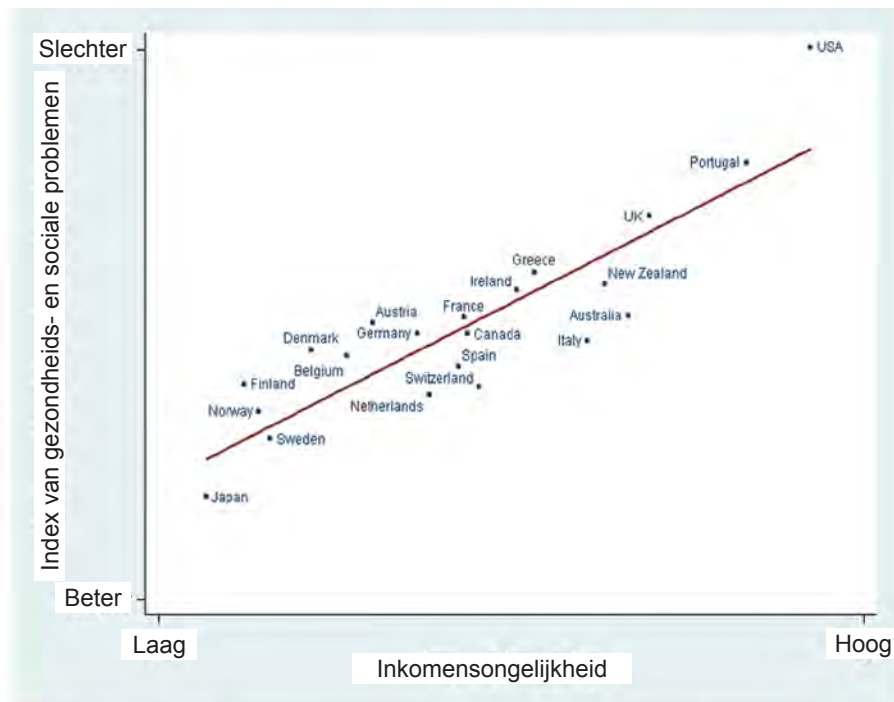
GEZONDHEIDS- EN SOCIALE PROBLEMEN EN INKOMENSVERDELING

Uit Figuur 4 blijkt dat er meer gezondheids- en sociale problemen voorkomen in landen met een sterke inkomensongelijkheid.

Figuur 4: Meer gezondheids- en sociale problemen in landen met een grotere ongelijkheid

Index van:

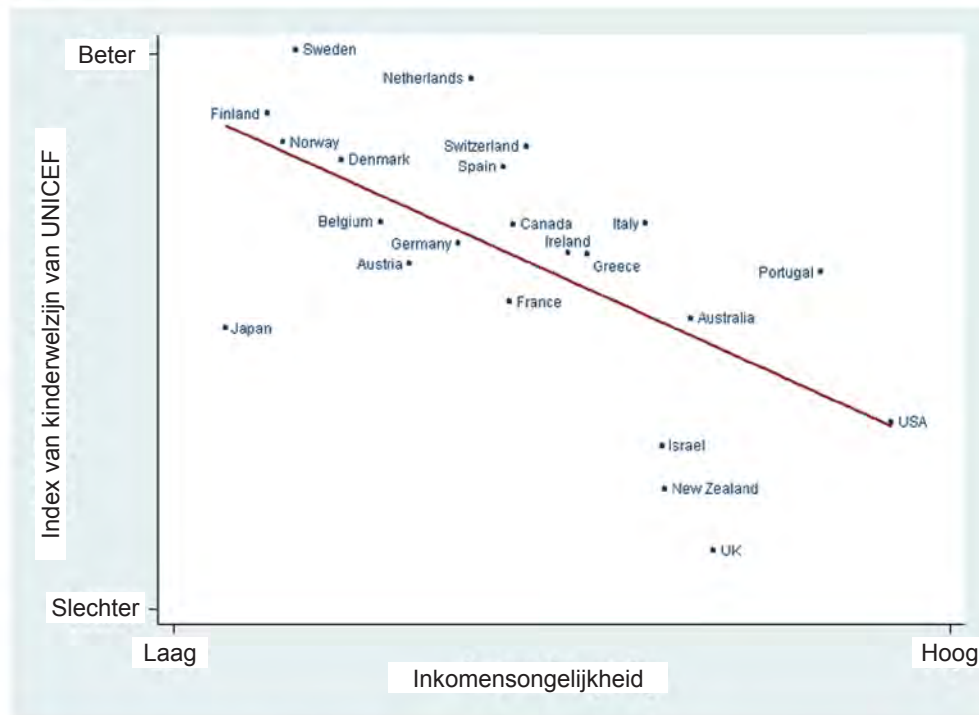
- levensverwachting
- kunnen rekenen, lezen en schrijven
- kindersterfte
- moorden
- gevangenisstraffen
- tienergeboorten
- vertrouwen
- obesitas
- geestesziekten – incl. drug en alcoholverslaving
- sociale mobiliteit

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

UNICEF heeft op basis van veertig indicatoren een index van kindwelzijn opgesteld. Het beeld blijft onveranderd: in landen met een minder ongelijke inkomensverdeling is de index van kindwelzijn hoger.

Figuur 5: Meer kindwelzijn in rijke landen met een grotere gelijkheid

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

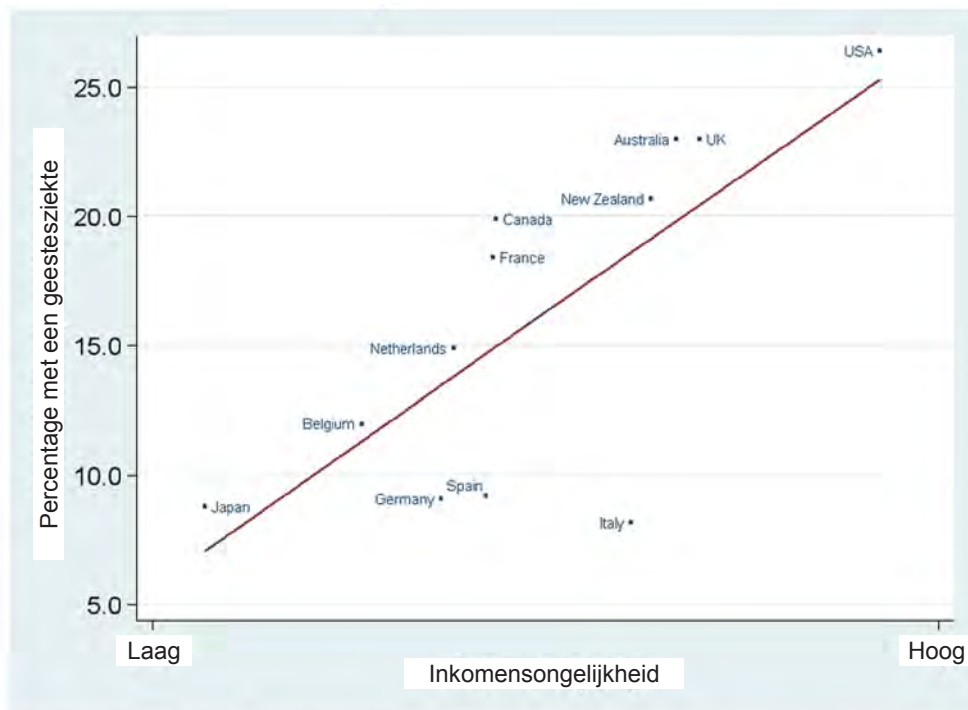
UITEENLOPENDE PROBLEMEN, DEZELFDE OORZAKEN

Het beleid beschouwt de gezondheids- en sociale problemen die we verder nog zullen illustreren, als afzonderlijke problemen waarvoor telkens afzonderlijke diensten nodig zijn. We betalen dus dokters en verpleegkundigen om zieken te behandelen, politie en gevangenisbewakers om misdaad te bestrijden, pedagogen en psychologen om opvoedingsproblemen te remediëren en maatschappelijk werkers om uiteenlopende situaties aan te pakken. Die diensten kosten veel geld en niemand zal durven tegenspreken dat de resultaten in het beste geval zeer middelmatig zijn. Zelfs wanneer een behandeling of begeleiding succesvol blijkt, weten we dat onze samenleving in de volgende generatie dezelfde problemen zal voortbrengen.

We weten ook dat al de hoger genoemde problemen meer voorkomen bij kansarmen en gezinnen met een laag inkomen en dat ze aanzienlijk meer optreden in een meer ongelijke samenleving. Dat lijkt vanzelfsprekend. Vraag mensen waarom een grotere gelijkheid tot minder sociale en psychologische problemen leidt en ze zullen

zeggen dat dit komt doordat minder ongelijke samenlevingen ook minder armen tellen. Maar de waarheid is dat een groot deel van de bevolking de negatieve invloed ondergaat van een zeer ongelijke inkomensverdeling. In sterk ongelijke landen zijn er vijf keer meer geestesziekten dan in relatief gelijke landen en heel de bevolking wordt daarbij getroffen, niet enkel de laagste inkomens. In meer ongelijke samenlevingen worden tot vijf keer meer mensen in gevangenissen opgesloten, lijden tot zes keer meer mensen aan overgewicht (obesitas) en de moordcijfers kunnen ook vele malen hoger liggen. De reden waarom de verschillen zo groot zijn, is simpel: de negatieve gevolgen van ongelijkheid treffen niet enkel de laagste inkomens maar het grootste deel van de bevolking!

Figuur 6: Meer geesteszieken in rijke landen met een grotere ongelijkheid

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

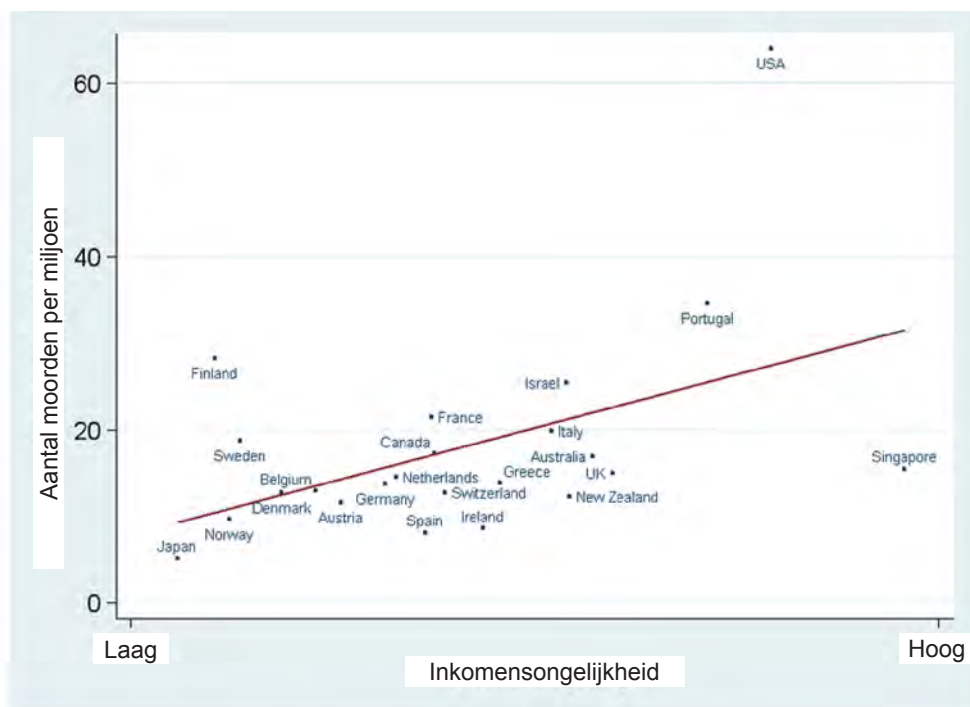
Figuur 7: Meer volwassenen met overgewicht in rijke landen met een grotere ongelijkheid

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

www.equalitytrust.org.uk

Figuur 8: Meer moorden in rijke landen met een grotere ongelijkheid

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

www.equalitytrust.org.uk

Figuur 9: Meer mensen in de gevangenis in rijke landen met een grotere ongelijkheid

Bron: Wilkinson & Pickett, *The Spirit Level* (2009)

www.equalitytrust.org.uk Equality Trust

ONGELIJKHEID KRUIPT ONDER ONZE HUID

Waarom worden mensen zo sterk beïnvloed door de inkomensverdeling en hun positie in de samenleving? Ongelijkheid is een kenmerk van de maatschappelijke structuren, maar we moeten kunnen aantonen hoe en waarom individuele personen door die structuren beïnvloed worden. Het zijn tenslotte mensen, en niet de samenleving, die een slechte gezondheid hebben, reeds in hun tienerjaren zwanger worden of gewelddadig zijn.

Individuele mensen hebben geen inkomensverdeling, maar ze hebben wel een relatieve inkomenspositie en een sociale status. Een lage sociale status, die nauw samenhangt met een laag inkomen, is een van de belangrijkste oorzaken van stress. En stress ligt aan de basis van heel wat gezondheidsproblemen, zoals onder andere problemen met hart- en bloedvaten en het immuunstelsel. Natuurlijk is de sociale status niet de enige stressverwekker. Uit onderzoek blijkt dat het ontbreken van vrienden en het doorstaan van stress op jonge leeftijd ook een rol speelt. Maar het is overduidelijk dat een lage sociale status heel wat stress veroorzaakt en juist hier kunnen we invloed uitoefenen door de inkomensongelijkheid te verminderen.

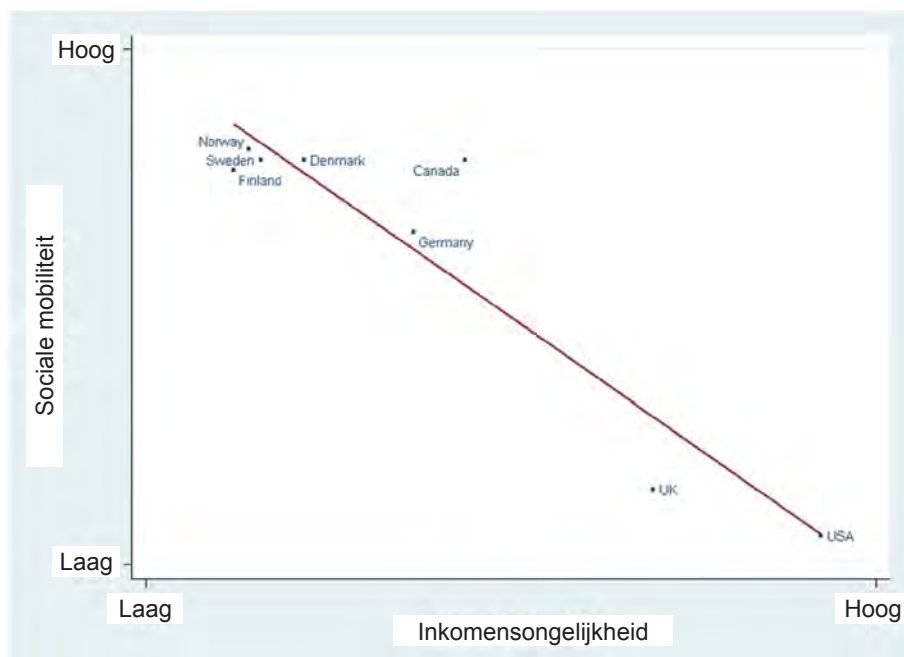
In meer gelijke samenlevingen hebben mensen meer vertrouwen in elkaar, is de sociale mobiliteit groter, is er meer aandacht voor ecologie (hoe eigenaardig dat ook mag klinken) en wordt er bijvoorbeeld meer gerecycleerd.

Figuur 10: Meer vertrouwen in rijke landen met een grotere gelijkheid

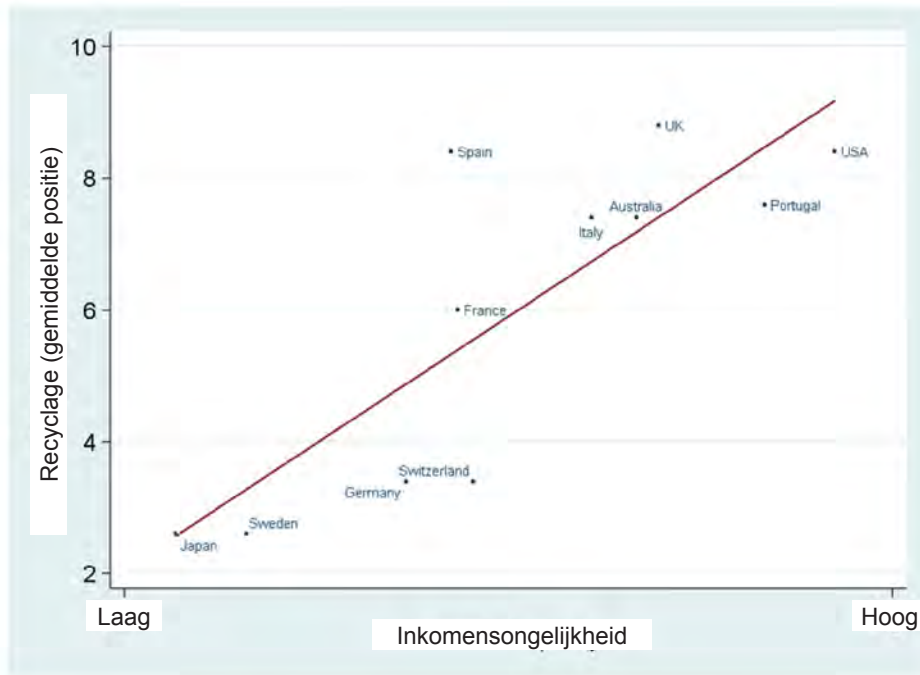
Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

Figuur 11: Meer sociale mobiliteit in rijke landen met een grotere gelijkheid

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

Figuur 12: Rijke landen met een grotere gelijkheid scoren beter voor recyclage

Bron: Wilkinson & Pickett, The Spirit Level (2009)

EN HOE ZIT HET MET DE ONTWIKKELINGSLANDEN?

Ongelijkheid is ook van belang in de ontwikkelingslanden, maar om heel andere redenen. In de rijke landen is de symbolische betekenis van inkomen en bezit van doorslaggevend belang. Wat een aankoop 'zegt' over de status en identiteit van de bezitter, is meestal belangrijker dan het aangekochte goed zelf. Brutaal gezegd: kopers van minderwaardige goederen worden verondersteld tweederangsmensen te zijn.

In alle samenlevingen verraden of vertalen bezittingen de status van de bezitter. Maar in arme landen, waar basisgoederen een veel groter deel van de aankopen uitmaken, heeft de vaststelling dat ook daar minder ongelijke landen beter scoren voor heel wat sociaal-culturele indicatoren minder te maken met status en meer met het feit dat in die minder ongelijke landen minder mensen de toegang ontzegd blijft tot voedsel, drinkbaar water en behoorlijke huisvesting.

Enkel in de heel rijke landen hangen gezondheid en welbevinden niet langer rechtstreeks af van het bruto nationaal inkomen per inwoner. In minder rijke landen is het nog altijd nodig om de levensstandaard te verhogen, vooral dan in de lage-inkomenslanden. In die landen zal minder ongelijkheid ertoe leiden dat minder mensen in sloppenwijken leven, met smerig water en gebrek aan voedsel.

Er is heel wat kritiek op de stellingen van Wilkinson en Pickett. Volgens de critici betekent het samen voorkomen van meer inkomensongelijkheid en lagere welzijnsindicatoren (lager kinderwelzijn, meer tienerzwangerschappen, enzovoort) nog niet dat de ene factor (de ongelijkheid) de andere factoren (lager welzijn en slechtere gezondheid) veroorzaakt of verklaart. Correlatie is geen bewijs van causaliteit, zo zeggen statistici.

Het Centrum voor Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen heeft over die kritieken een paper gepubliceerd. Die gaat na of andere factoren dan inkomensongelijkheid een betere verklaring vormen voor de verschillen in lichamelijke en geestelijke gezondheid. Een eerste alternatieve hypothese is het absolute inkomensniveau (en dus niet het relatieve niveau zoals bij de inkomensverdeling). Als deze alternatieve hypothese klopt, betekent dit dat de beste manier om de gezondheidstoestand van de bevolking te verbeteren er niet in bestaat de ongelijkheid te verminderen, maar wel om economische groei te scheppen en de inkomens te verhogen, vooral aan de onderkant van de inkomensverdeling. Maar volgens het CSB zijn er evenmin voldoende bewijzen voor die alternatieve hypothese. Zo blijkt uit de vergelijking van twee landen met hetzelfde niveau van absolute inkomens dat de bevolking van het land met de minste inkomensongelijkheid gezonder is.

Volgens een tweede alternatieve hypothese worden verschillen in gezondheid vooral veroorzaakt door dieperliggende maatschappelijke structuren als verschillen in de instellingen voor sociale bescherming, een dominante Angelsaksische cultuur, de grootte van het land of de aanwezigheid van grote etnische minderheden. Uiteraard spelen die verschillen een rol, maar ze volstaan al evenmin om het negatieve verband tussen gezondheid en inkomensongelijkheid te weerleggen.

De derde alternatieve hypothese betreft het belang van verschillen in persoonlijke kenmerken, zoals een ongezonde levensstijl (roken en vet eten), leeftijdsstructuur, gender, etniciteit en opleidingsniveau. Ook hier is de conclusie dat die factoren weliswaar een effect hebben, maar dat dit effect te gering is om te besluiten dat we het verband tussen inkomensongelijkheid en gezondheid moeten verwerpen.

De auteur besluit als volgt: “De stelling dat inkomensongelijkheid een negatieve invloed heeft op de gezondheid, is controversieel... Het betekent onder andere dat er vragen te stellen zijn bij het belang van economische groei, zeker als die groei leidt tot meer ongelijkheid... De negatieve effecten van inkomensongelijkheid kunnen niet door alternatieve hypothesen ‘weg verklaard’ worden.

Inkomensongelijkheid heeft een negatieve impact op de gezondheid en dat effect verloopt vooral via de beleving van die ongelijkheid door de persoon, die zijn situatie vergelijkt met die van anderen in de samenleving. Maar de negatieve effecten van inkomensongelijkheid blijven het voorwerp van debat en een consensus is zeker nog niet voor morgen.”

(Stijn Rottiers, *Does income inequality make us sick? Whether, and (if so) how, income inequality affects personal health*, Centrum voor Sociaal Beleid, Universiteit Antwerpen, Working paper 10/03 van september 2010)

Reeds verschenen MO* papers

2011

- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (Rachel Perks en Koen Vlassenroot)
- mar 2011: Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking? (Nemat Shafik)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (Tom De Bruyn & Ignace Pollet)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (Elias Verbanck)
- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? (John Vandaele & Marc Vandepitte)
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? (Lonne Poissonnier & Rudy De Meyer)
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? (Emiel Vervliet)
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? (Irene Khan and Steven Vanackere)
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? (Emiel Vervliet)
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? (Korneel De Rynck)
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afghaanse water (Benjamin Sturtewagen)
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? (Marc Vandepitte)
- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? (Harald Welzer en Jamie Shea)
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? (Jonathan Safran Foer en Louise Fresco)

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? (Kristof Clerix)
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? (Jean Reynaert en Patrick Develtere)
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? (Ahmed Rashid en Jef Lambrecht)
- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? (Samia Suys)
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? (Dambisa Moyo en Kumi Naidoo)
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? (International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet)
- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? (Emiel Vervliet)
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? (Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel)
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? (Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet)
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? (Shirin Ebadi)
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? (Ruddy Doom en Simone Korkus)

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? (Emiel Vervliet)
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? (Saar Van Hauwermeiren)
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? (Emiel Vervliet)
- okt 2008: Blinkt alle goud? (Catapa)
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? (Kristof Decoster)
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? (Raf Custers)
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? (Jan Aertsen en Dirk Barrez)
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? (Forum for African Investigative Reporters - Vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet)
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? (Bert Ingelaere)
- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? (Saartje Boutsen)
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? (Emiel Vervliet)

2007

- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? (Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet)
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? (Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche)
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? (Marc Maes)
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? (Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? (IPCC, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? (Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet)
- jun 2007: Viva el populismo? (Emiel Vervliet en Alma De Walsche)
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? (Ludo De Brabander & Brigitte Herremans)

2006

- dec 2006: Hoe geglobaliseerd is de islam? (Olivier Roy)
- dec 2006: Zit de Congolese toekomst in de grond? (Sara Frederix en John Vandaele)
- nov 2006: Helpt onze hulp tegen honger? (Saartje Boutsen en Jan Vannoppen)
- nov 2006: Wil China de wereld overheersen? (Jonathan Holslag)

Al deze MO* papers kunnen gratis gedownload worden op www.MO.be/papers